

Пащковська Марина Віталіївна,
старший науковий співробітник наукової
лабораторії з проблем превентивної
діяльності та запобігання корупції ННІ № 3
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, старший
науковий співробітник

ВИДИ КОРУПЦІЙНИХ РИЗИКІВ ТА ЇХ НАСЛІДКИ

На сьогоднішній день здійснюється низка заходів у сфері запобігання та протидії корупції, більша частина з яких направлена на запобігання корупції. Основним напрямом у сфері запобігання корупції є виявлення корупційних ризиків, які можуть виникнути в діяльності державних службовців, а також усунення умов та причин їх виникнення.

Антикорупційна організація найбільш відома Індексом сприйняття корупції, яка є Глобальним корупційним барометром у світі Transparency International визначає корупцію як зловживання наданими повноваженнями для отримання приватної вигоди. Стисле визначення поєднує три важливих елементи:

- зловживання повноваженнями;
- повноваження, надані у приватному або публічному секторах;
- зловживання повноваженнями для отримання приватної вигоди (вигоди не лише для себе, й для членів сім'ї, друзів чи інших близьких осіб) [1].

Із поняття корупції випливають **корупційні ризики**, які слід розуміти як ймовірність того, що відбудеться подія корупційного правопорушення чи правопорушення, пов'язаного з корупцією, яка негативно вплине на досягнення органом влади визначених цілей та завдань.

Корупційні ризики класифікують за різними критеріями, так їх поділяють на інституційні та загальносистемні. *Інституційні корупційні ризики* – фактори, що негативно впливають на поведінку державного службовця, перетворюючи її на корупційну, та усунення яких належить до компетенції адміністративного органу, в якому працює (або який очолює) такий службовець.

Загальносистемні (або зовнішні) корупційні ризики – це ризики, пов'язані із загальними недоліками створення та функціонування публічної адміністрації, аналізуються лише в частині рівня корупції при підготовці, прийнятті та виконанні управлінських рішень [2].

Відіграють важливу роль у діяльності державних службовців такі види корупційних ризиків, які ще відносять до факторів, що створюють (посилюють) корупційні ризики є:

- недоброчесність державних службовців;
- виникнення конфлікту інтересів;
- безконтрольність з боку керівництва;
- наявність дискреційних повноважень [3].

Слід звернути увагу, що перше місце серед корупційних ризиків посідає **недоброчесність поведінки** державних службовців. Оскільки вони завжди приймають рішення у першу чергу на підставі власного досвіду, важливим є психологічне відношення до виконуваної роботи, особисті переконання і персональне соціально-матеріальне становище.

Крім того, під час добору осіб на посаду державних службовців одним із вагомих критеріїв є моральні риси доброчесність (чесність, моральність, добропорядність) [3].

Виникнення конфлікту інтересів, є ще одним з не менш суттєвих корупційних ризиків наявність суперечностей між приватними інтересами особи та її службовими повноваженнями, які можуть вплинути на об'єктивність або неупередженість прийняття рішень, а також на вчинення чи не вчинення дій під час виконання наданих їй службових повноважень [3].

За загальним правилом запобігання та врегулювання конфлікту інтересів особи зобов'язані:

1) вживати заходів щодо недопущення виникнення реального, потенційного конфлікту інтересів;

2) повідомляти не пізніше наступного робочого дня з моменту, коли особа дізналася чи повинна була дізнатися про наявність у неї реального чи потенційного конфлікту інтересів безпосереднього керівника, а у випадку перебування особи на посаді, яка не передбачає наявності у неї безпосереднього керівника, або в колегіальному органі – Національне агентство чи інший визначений законом орган або колегіальний орган, під час виконання повноважень у якому виник конфлікт інтересів, відповідно;

3) не вчиняти дій та не приймати рішень в умовах реального конфлікту інтересів;

4) вжити заходів щодо врегулювання реального чи потенційного конфлікту інтересів [4].

Ще одним із факторів, що посилює корупційні ризики є **безконтрольність з боку керівництва**. Внаслідок безконтрольності з боку керівництва можуть виникнути й інші корупційні ризики, такі як конфлікт інтересів, недоброчесність державних службовців. Тому, з метою недопущення (запобігання) виникнення такого корупційного ризику, як безконтрольність з боку керівництва, саме безпосереднім керівництвом контроль має здійснюватись системно, всеохоплююче, об'єктивно, гласно та результативно тощо.

Керівник повинен мати на меті: оптимізацію контролю за виконавською дисципліною підлеглих (наприклад, запровадженням повторного розгляду справи у підрозділі); уникнення відокремлення працівників або їх переходу на повністю автономний спосіб роботи; приділення особливої уваги проявам ознак корупції; проведення періодичних перевірок дотримання процедур щодо прийняття рішень та їх виконання; підвищення кваліфікації та поінформованості підлеглих щодо запобігання корупції [1].

Наявність **дискреційних повноважень** тобто сукупність прав та обов'язків органів влади та їх посадових осіб, що надають їм

можливість на власний розсуд визначати повністю чи частково вид і зміст прийманого управлінського рішення, або можливість вибору на власний розсуд одного з кількох варіантів управлінських рішень, передбачених нормативно-правовим актом.

В переліку корупційних ризиків є наявність дискреційних повноважень, оскільки саме наявність можливості діяти на власний розсуд створює умови для вчинення корупційних правопорушень.

Дискреційні повноваження дозволяють органу (особі, уповноваженій на виконання функцій держави) на **власний розсуд**:

- оцінювати юридичний факт (фактичний склад), внаслідок чого можуть виникати, змінюватись або припинятись правовідносини;
- обирати одну із декількох запропонованих у проєкті нормативно-правового акта, форм реагування на даний юридичний факт;
- вибирати міру публічно-правового впливу щодо фізичних та юридичних осіб, його вид, розмір, спосіб реалізації;
- визначати спосіб виконання управлінського рішення, у тому числі передавати виконання прийнятого рішення підлеглим особам, іншим органам державної влади та місцевого самоврядування, встановлювати строки і процедуру виконання [3].

Низка положень міжнародних актів спрямовані на встановлення правил доброчесної поведінки державних службовців, зокрема, Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції [5]. Так, з метою боротьби з корупцією кожна Держава-учасниця заохочує, *inter alia* (з італ. серед іншого), непідкупність, чесність і відповідальність своїх державних посадових осіб згідно з основоположними принципами своєї правової системи. Таким чином, особливе значення виявлення корупційних ризиків (їх причин та умов) в діяльності юридичної особи полягає в тому, що відповідні антикорупційні заходи передбачаються у Антикорупційній програмі.

Негативні ж наслідки впливу корупційних ризиків на різні сфери державного управління беззаперечні, оскільки можуть досягати загрозливих масштабів, у сфері національної безпеки, що підриває встановлення верховенства права, перешкоджає розвитку усього суспільства та стосується інтересів кожного українця зокрема.

Список використаних джерел

1. Виховання доброчесності та зниження ризиків корупції: за заг. ред. І. С. Руснака, навч. посіб. К.: НУОУ ім. Івана Черняхівського, 2018. 252 с. http://bitec.nuou.org.ua/wp-content/uploads/2019/07/nuou_ebook-1.pdf.
2. Управління корупційними ризиками при прийнятті кадрових рішень у сфері управління, що належить до відання МВС. КІІВ 2016. Метод. рек. URL: https://mvs.gov.ua/upload/file/metodichka_kor.
3. Корупційні ризики в діяльності державних службовців: роз'ясн. Міністерства юстиції України від 12 квіт. 2011 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0026323-11#Text>
4. Про запобігання корупції: Закон України від 14 жовт. 2014 р. № 1700-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>.
5. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_c16#Text.